

Ks. dr hab. Roman Bogusław Sieroń

ORCID: 0000-0001-5536-2250

Wydział Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II

Katedra Katechetyki Szczegółowej i Współczesnych Form Przekazu Wiary

Mob. 502 384 700

Mail: erbes@interia.pl

Recenzja pracy doktorskiej

Ks. mgr lic. Wojciech DZIOBONŃ, *Zjednoczenie cierpień chrześcijan z Męką Jezusa w Corpus Paulinum. Studium egzegetyczno-teologiczne* (Kraków 2023, ss. 235); praca doktorska napisana na seminarium naukowym z teologii biblijnej Wydziału Teologicznego UPJPII pod kierunkiem ks. dr. hab. Bogdana Zbroi, prof. UPJPII (promotor pomocniczy: ks. dr Roman Mazur SDB).

Wprowadzenie

Wiek XXI a szczególnie jego drugą dekadę – można niestety uznać – za czas trwających i nasilonych prześladowań chrześcijan. Afryka, Bliski Wschód, Azja południowo-wschodnia są ciągle teatrem krwawej przemocy względem wyznawców Chrystusa. Niewątpliwie chrześcijanie cierpią także w wyniku przedłużającej się agresji putinowskiej Rosji na Ukrainę oraz dramatycznej eskalacji konfliktu między Izraelem a muzułmańskimi terrorystami z Hamasu i Hezbollahu. Jak podkreśla papież Franciszek świat kolejny raz – jak w latach sześćdziesiątych XX wieku – staje w obliczu „światowej wojny w kawałkach”, na krawędzi konfliktu regionalnego a nawet światowego. Człowiek – *homo sapiens* w teologicznej perspektywie upadku pierwszych rodziców to również *homo patiens* – odczuwający i zadający cierpienie. Teologicznym komentarzem do tejsze kwestii stają się księgi Starego Testamentu czyli Biblii Hebrajskiej – szczególnie Księga Rodzaju i Hioba. Niezwykłym interpretatorem problematyki cierpienia na obszarze nowotestamentalnym jest św. Paweł z Tarsu. *Corpus Paulinum* z fundamentalną „Ewangelią św. Pawła Apostoła” – Listem do Rzymian jawi się jako wielki traktat o cierpieniu człowieka przewyciężonym Męką, Śmiercią i Zmartwychwstaniem Jezusa Chrystusa.

14 września 2023 r. papież Franciszek uczestniczył w Ekumenicznym Kolokwium Pawłowym odbywającym się przy bazylice św. Pawła w Rzymie. W spotkaniu poświęconym Listom Apostoła narodów uczestniczą przedstawiciele różnych wyznań chrześcijańskich z całego świata.

Papież Franciszek mówił: „Po czasie ran wywołanych podziałami wśród chrześcijan, trzeba odwrócić kurs i angażować się w budowanie jedności i braterstwa, a to zaczyna się od modlitwy, badań naukowych i wspólnej pracy”. Ojciec Święty wskazał na znaczenie listów Pawłowych dla życia chrześcijańskiego i kościelnego. Nawiązał do omawianego na obecnym kolokwium fragmentu Listu do Rzymian. „Apostoł przekazuje nam przesłanie o fundamentalnym znaczeniu, które wciąż jest podstawą nie tylko do pogłębiania naszych studiów biblijnych, ale także do dalszego kultywowania dialogu ekumenicznego: Bóg nie zawodzi w swoich obietnicach zbawienia i realizuje je z cierpliwością, nawet w nieoczekiwany i zaskakujący sposób – mówił Ojciec Święty. – Ale podstawową pewnością jest to, że wierzący mogą polegać na Bożym miłosierdziu i obietnicach. Nawet w swojej słabości i w wielu zagrożeniach, które wystawiają na próbę ich wiarę mogą liczyć, na mocy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa, na skutecznej obietnicy Bożej łaski”.

Te znaczące słowa Ojca św. Franciszka, iż budowanie zaczyna się od modlitwy, badań naukowych i wspólnej pracy trafnie oddają istotę i mogą stać się mottem recenzowanej pracy doktorskiej. Jej Autor to duszpasterz, teolog i miłośnik Biblii. Jego studium egzegetyczno-teologiczne spaja już poprzez sam tytuł wątki egzystencjalno-duszpasterskie czyniąc z pracy rozprawę interdyscyplinarną (teologia cierpienia, soteriologia, badania nad *Corpus Paulinum* – teologia św. Pawła Apostoła).

Aktualność i waga problemu

Słowa klucze recenzowanej rozprawy: *cierpienie, chrześcijanie, Męka Jezusa, Corpus Paulinum* wprowadzają nas w jej aktualną a jednocześnie ponadczasową tematykę. Autor z pomocą swego Promotora staje się badaczem *Corpus Paulinum* tak w ujęciu soteriologicznym (*Passio Christi*) jak również egzystencjalnym (cierpienie chrześcijan we współczesnym świecie). Praca realizowana po Jubileuszowym Roku św. Pawła (2008/2009) ogłoszonym przez papieża Benedykta XVI z racji dwutysiąclecia narodzenia Apostoła Narodów, korzysta z wielu krajowych i zagranicznych publikacji naukowych wydanych z tej okazji. W swej obszernej bibliografii w pracy trzeba zauważyć szerokie *spectrum* tłumaczeń Biblii – od klasycznych np. Biblia Poznańska, Jerozolimską, Paulistów po najnowsze z datacją 2022-2023. Autor dociera do szerokiego wachlarza komentarzy biblijnych w najważniejszych językach kongresowych; dokonuje także szerokiej eksploracji polskiej myśli biblijnej tak już historycznej jak i najnowszej.

Struktura pracy

Recenzowana praca nosi w pełni adekwatny do treści tytuł „Zjednoczenie cierpień chrześcijan z Męką Jezusa w *Corpus Paulinum*. Studium egzegetyczno-teologiczne” i została podzielona na trzy rozdziały (minimum jak dla prac naukowych tego typu). Posiada również wymagane przez metodykę pracy naukowej: wstęp, zakończenie, bibliografię, spis treści, wykaz skrótów. Co do ostatniej pozycji czyli wykazu skrótów koniecznym wydaje się komentarz, iż jest on nad zwyczaj obfity (strony 3-12). Budzi to pewne zdziwienie i pytanie o sens aż takiej lakoniczności języka naukowego rozprawy. W lekturze pracy aż taka skrótowość niestety przeszkadza, zaciemniając narrację Autora. Koniecznym zdaniem recenzenta wydaje się rozwinięcie niektórych skrótów, pozostawiając tylko te, które się często powtarzają.

Układ pracy ma charakter logiczny, uporządkowany, choć widać pewne dysproporcje między rozdziałami pierwszym i drugim (po około 60 stron) a trzecim (zaledwie 28).

Rozdział pierwszy swej rozprawy „Chrystofania pod Damaszkiem jako źródło chrystologii i eklezjologii” (s. 18-67) Autor koncentruje wokół Wydarzenia pod Damaszkiem – kulminacyjnym momencie w życiu i powołaniu Szawła-Pawła. Wnikliwie bada to Wydarzenie w kluczu semantyczno-egzegetyczno-teologicznym. Poszczególne paragrafy tegoż rozdziału mają charakter kolejno biograficzny, semantyczno-egzegetyczny (badanie tekstów Dziejów Apostolskich i Listów św. Pawła) oraz teologiczno-biblijny. Swoją narrację Autor opiera o solidne i liczne monografie oraz źródła leksykograficzne w dużej mierze w językach kongresowych (szczególnie angielski i niemiecki). Wyciąga z nich również – co jest niewątpliwym atutem pracy – samodzielne wnioski (vide np. s. 56). Wymagane konkluzje zawiera w paragrafie 1.4 „Istotna zmiana w Szawle”. Interesującą i dojrzałą naukowo wydaje się syntetyczna „dyskusja” Autora nad zasadniczym problemem „Czym było więc dla Pawła spotkanie ze Zmartwychwstałym Panem pod Damaszkiem: nawróceniem czy powołaniem?”. Ważnym elementem tego rozdziału są co prawda krótkie – syntetyczne, ale jakże potrzebne paragrafy 1.5 i 1.6 – Spotkanie pod Damaszkiem jako źródło chrystologii i eklezjologii św. Pawła. W krytycznej lekturze rozdziału 1 zaskakuje paragraf 1.7 będący konkluzją: widoczny styl publicystyczny wymaga koniecznego uzupełnienia.

Rozdział 2 recenzowanej publikacji „Zjednoczenie z Chrystusem fundamentem nowego życia” (s. 68-121) dzieli się na cztery podrozdziały: 2.1. Specyfika antropologii Pawła; 2.2. Chrystus – Krzyż i Zmartwychwstanie; 2.3. Chrzest i Eucharystia; 2.4 Konkluzja. Oceniany rozdział staje się syntezą antropologii św. Pawła Apostoła czerpiącej z wizji człowieka w Biblii Hebrajskiej. Autor czerpie z egzegezy i

teologii ikon polskiej myśli biblijnej (vide Filipiak, Stachowiak, Brzegowy, Langkammer, Jelonek, Jezierska, Chrostowski, Dąbek, Rosik). Dołącza ponadto wizję człowieka w ujęciu grecko-rzymskim oraz centralnym – wizji człowieka w ujęciu św. Pawła Apostoła. Autor w pozostałych paragrafach tego rozdziału rozwija temat soteriologii oraz teologii zmartwychwstania oraz sakramentologii: chrzest i Eucharystia. Również w konkluzji rozdziału 2 (s. 120-121) napotkamy cechy stylu publicystycznego.

W rozdziale trzecim „Cierpienie w życiu Pawła i wiernych” (zbyt skrótowny s. 122-150) Autor posługując się wybranymi tekstami biblijnymi (Dzieje Apostolskie oraz Listy proto- i deuteropawłowe) a także komentarzami egzegetyczno-teologicznymi przedstawia fenomen cierpienia w życiu św. Pawła Apostoła. Poprzez tzw. katalogi cierpień wnikliwie analizuje 2 Kor 12,7; Kol 1,24 oraz dokonuje syntezy obecności cierpienia w teologii św. Pawła. Tu niestety trzeba wyrazić niedosyt, iż część wyrażona w tytule „cierpienia chrześcijan” w perspektywie teologii cierpienia św. Pawła Apostoła została potraktowana przez Autora zbyt skrótowno (warto ją rozwinąć).

Krytyczna ocena strony merytorycznej i formalnej

W dalszej krytycznej ocenie niniejszej rozprawy doktorskiej pod kątem merytorycznym (założenia pracy, konstrukcja problemu badawczego, kwerenda, zastosowane metody badawcze) trzeba zaznaczyć, iż Autor wykazuje konieczne jak na poziom pracy doktorskiej umiejętności egzegety-teologa, umiejętnie posługuje się aparatem krytycznym (389 przypisów różnej kategorii).

Autor zgodnie z dobrymi praktykami w metodologii nauk biblijnych stosuje wymagane metody: przez analizę i syntezę wspartą metodą historyczno-krytyczną.

Analizując bibliografię rozprawy, usytuowaną na stronach 155-237 (aż 82 strony czyli 1/3 pracy!) trzeba podkreślić, że posiada uproszczone kategorie podziału (źródła, literatura przedmiotu, literatura pomocnicza). Wydaje się, że bardziej adekwatnym byłby podział na źródła, pomoce leksykograficzne, komentarze egzegetyczne, monografie specjalistyczne, artykuły naukowe.

Autor w doborze bibliografii uwzględni najważniejsze polskie źródła, tak te najstarsze, niejako „kanoniczne”: a więc takie nazwiska jak Dąbrowski, Gryglewicz, Stachowiak jak i najnowsze czyli tacy autorzy jak Paciorek, Jelonek, Romaniuk, Chrostowski, Rakocy, Rosik, Adamczewski. Także w literaturze zagranicznej nie brakuje najważniejszych nazwisk i komentarzy (przykładowo Aletti, Brown, Bruce, Buscemi, Dunn, Fabris, Fausti, Kertelge, etc.). Na uwagę zasługuje fakt, iż autor dokonał bardzo rzetelnej i wnikliwej kwerendy badawczej poszerzając obszar poszukiwań teologiczno-biblijnych oprócz – co naturalne języka polskiego – także na języki kongresowe: angielski, niemiecki i włoski. W zapisie bibliograficznym Autor

nie ustrzegł się jednak pewnych niedociągnięć edytorskich np. s. 158 – brak numeracji stron w artykule naukowym; s. 226 – brak numeracji stron.

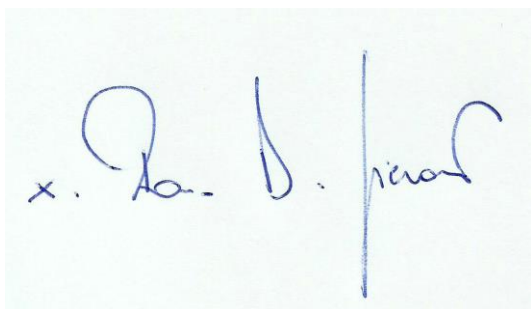
W końcowej ocenie pracy trzeba podkreślić, iż obszerny zasób bibliograficzny, mozolnie gromadzony przez Autora stanowi niewątpliwy atut dla końcowej oceny rozprawy.

Oceniając stronę formalną rozprawy trzeba stwierdzić, iż Autor przygotował ją starannie pod względem edytorskim. Nie ustrzegł się jednak od pewnych niedociągnięć stylu naukowego i metodyki pracy naukowej. Zastosowane na s. 14 czy s. 60 „ja” autorskie warto zastąpić terminem adekwatnym do prawideł stylu naukowego. Mankamenty tego stylu widać także we wstępie i zakończeniu, gdzie przeradza się on w styl publicystyczny a nawet kaznodziejski np. s. 18.

Konkluzja i wniosek końcowy

Biorąc pod uwagę powyższe kwestie, stwierdzam, że napisana pod kierunkiem ks. prof. dr hab. Bogdana Zbroi (z udziałem promotora pomocniczego ks. dr Romana Mazura SDB) rozprawa doktorska ks. mgr lic. Wojciecha Dziobonia „Zjednoczenie cierpień chrześcijan z Męką Jezusa w Corpus Paulinum. Studium egzegetyczno-teologiczne” jest w dużej mierze oryginalnym opracowaniem stanowiącym *novum* dla polskiej teologii. Stanowi ona także istotny wkład dla egzegezy Nowego Testamentu i teologii biblijnej, a zwłaszcza jej specjalistycznego działu jakim jest obszar badawczy *Corpus Paulinum*.

Dysertacja spełnia wszystkie wymogi – zarówno merytoryczne jak i formalne – stawiane przed pracami doktorskimi. Dlatego oceniam ją pozytywnie i niniejszym wnoszę o dopuszczenie jej Autora do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Ks. Roman Bogusław Sieroń

Sandomierz, 7 XI 2023 r.